

**Colecția MARIA
ROMAN**

Colecția CORINA ISABELLA CSISZÁR

Colinde

**Obiceiuri păstorești, descântece și povestiri în
Suciu de Sus**

Obiceiuri și întâmplări păstorești

La curtea-mpăratului

1.

La curtea-mpăratului,
Șade Maica Domnului
C-un pahar galben în mână
Tot închină și suspină.
Și închină la răsărit
Ca să audă Domnul Sfânt.
Pe toarta paharului,
Scrisă-i raza soarelui;
Pe fundu de la pahar,
Scrisă-i raza și un dar.

*De la Petreuş Ileana, Sighetu
Marmației, 2012*

Am un strat de busuioc

2.

Am un strat de busuioc
Cu cărare pe mijloc.
Cărarea de cine-i făcută?
De boul lui Dumnezeu.
Legănaș de pălținaș,
În leagăn cine-i culcat?
Fiul Maicii înfășurat
Cu fășură de mătase
Din curte de după masă.

Demult, când eram copil la vreo vârstă orișcare, așa de vreo 12 ani, stam la hotar. Și era stână de oi cu trei ciobani și un copil mic, care da în strungă oile. Le mulje păcurarii. Și am scheunat la mama:

- Mamă, lasă-mă și pă mine să mă duc să dau în strungă. Era într-o vară.

- Măi, copile, n-ai vreme, ești de slujbă, n-am cu cine duce o căpiță de fân, cum fac? Ce mă fac dacă tu te duci? Că tu ești mai mare între frați. O mai fo tri frați mai mici după mine. Da dacă o văzut că m-am scheunat așa, până la urmă m-o lăsat.

- Du-te fă, vara asta.

O trecut vara, m-o plătit după meserie.

De-acolo m-am dus cu mama la muncile de agricultură pă toamnă. La săpat de cartofi, la arat, la arat de toamnă, până ondețat terenu. De-acolo api mărăm după fân cu căruța, cu caii la jug. Aveam boi, cai, vreo 10 oițe și vo două căprucă. Era după război, erau necazuri, n-avèi o opincă în picior, n-avèi cu ce să te încalți.

Iară viné primăvara.

- Măi, mamă, nu mă mai leși și amu să mă duc la stână?

Oaminii care o fost în perioada aceie la stână o insistat:

- Tu, Măriucă, tu Rejoaie, lasă-l pă Valer să vie să ne mai deie în strungă vara asta.

O trecut o zi, o trecut două iar o vinit oaminii:

- Fă bine, mai lasă-l măcar pă o săptămână.

După o săptămână, două iar am luat-o de la început.

Eram de vreo 15 ani și m-o chemat să mă duc de cioban. Erau oi multe, vreo 300 – 400. Atunci la toată casa avea fiecare măcar 8 – 10 oică (oi). N-ai avut, erai dezbrăcat, n-ai avut cu ce să-ți faci cușmă, suman, erai golaș, nu prea te prezentai bine. Mă duc și de cioban la oamini. Fac și anu ăla. Era un staul mare, cioplit cu săcurea, înăltuț, să nu le fie de îndemână la lupi să sară. Și acolo, o bucătea ca un triumhi, să face la fiecare o

strungă, un oblonăș. Și pă acolo să muljé. Muljam de 3 ori pă zi, dimineața, la amiază și la cinci jumate sara, îi ziceam *porneală*. Și după *porneală* le duceam la o pășune să mai pască până cădea noaptea. Acolo nu umbla tăta zăua oile, numa după *porneală*. S-o luat lapt'ile, s-o strecurat, s-o pus în putină. De-acoale l-o închegat. Era cheag făcut din rânză de miel. Mielu mic nu mănâncă decât lapte, are în stomacu lui niște droburele ca sămburii de nucă. Și îl lua de acolo, îl pune într-o cofă de lemn. Și lua o cantitate din el după cum credea baciul, în funcție de cum era brânza. Lua 50 -100 gr, poate nici atâta. Tu numa mèrèi, îți luai brânza și plecai. Baciul era plătit, sta permanent acolo. Cât lapte ai avut, câtă brânză îți umblă? El o pune în cumpănă și cântare. Era niște măsuri din bătrâni. Pă o lature pune o găleată cu apă, pe cealaltă parte pune brânza și cântărea. Să făcea caș și urdă. Pă când s-o luat cașu din putină, cu zăr, o pus zăru în căldare și i-o dat foc. Când s-o încălzit, cu grăsimea de la zerul ăla și cu laptele, să făcea jintița. Și să fierbea până când era țepănă. O verifici cu jeditu să fie tare. Și aia o pui în strecură. Atunci era strecura făcută din pânză de cânepă, rărucă. O pune acolo și să storcea. Api o agăța în comarnic. Să puneau 3- 4 urzi păolaltă mai demult. Și așa să desfășura programul de stână.

Vinè toamna, alègèm oile, făcèm boții, de 100, 150, 200 grame. Și api eu dacă am fo păcurar mă întrebau:

- Măi, Valer, nu faci tu un botei, mulgi oile, laptele-i a tău.

Ai avut vreo 10 oi, 15 oi. Prima dată dam câte un lapte de la oile care să adunau, măcar 15 – 20 litri de lapte. La cei care avèu oi

Stână; foto: Felician Săteanu

Rămâi, gazdă, vesălos
C-ai ajuns Crăciun frumos
Și găzdoaia veseloasă
C-ai ajuns seară frumoasă.

Dumnezeu de la început

3.

Dumnezeu de la început
Toată lumea a făcut,
Pe Eva și pe Adam,
Din toți pomii să mănânce
Numai din cel înflorit
Nu mănânce că-i oprit.
Șarpele-i veninos,
Adună crengile în jos,
Un măr o picat
Și Eva l-a luat,
Jumătate l-a mușcat,
Celălalt lui Adam i l-a dat.
Măi, Adame, ce-ai făcut
Ia că-i merge și în Iad
Și-i lucra ca și-un bărbat;
Și tu Eva jos îi merge
Și-i naște fii cu durere.

*De la Pop Irina, 92 ani, Sârbi,
2012*

Gătită de erostea

4.

Gătită de erostea,
Toată rostește ca o lumină
Împăraților și închină.
Împăratul tuturor
Îmbracă cerul cu nori
Și pământul cu flori.

Florile sunt de bucurie,
Dă-ne, Doamne, roade-n
grâie,
Grâiele să se rodea,
Pe Cristos să-l pomenea.

*De la Pop Irina, 92 ani, Sârbi,
2012*

Când Adam din Rai ieșea

5.

Când Adam din Rai ieșea-
bis
Cu lacrimi de foc plângea.-
bis
Taci, Adame, nu mai
plânge, - bis
Nu vărsa lacrimi cu sânge.-
bis
O, Doamne, da cum n-oi
plânge - bis
Că pentru o mică greșeală
M-o țâpat din Rai afară
Și din mine-o rupt o floare,-
bis
Rău la inimă mă doare;- bis
Și o rupt din rădăcină-bis
Rău mă doare la inimă.-bis
Și de-atunci așa-am rămas
Ca o biată turture
Care-și pierde soție,
Umblă prin codri cântând,-
bis
Creangă verde o ferește,
Pe uscat se odihnește.
Unde-i apa limpejoară,-bis
O tulbură din picioare-bis
O tulbură și-așa o bea-bis
Că așa-i și inima mea-bis
Ca roua de dimineață:-bis
Dacă soarele lucește,-bis
Roua toată se topește.-bis

Din Băița de sub Codru, 2012

le dam câte un lapte. De-acoale încolo, era laptele meu. Făceam caș, jintiță, sierbêm laptele în ol de tuci, până scădea măcar la doi centimetri pă dungă. Și să îngroșa, nu să acrea și-l puneam în berbințe făcute din lemn de esență de brad. Și lemnul de berbință trebe ales de meșteru care știe, că nu tât lemnul de brad îi bun.

Mâncam ce puteam acolo. Nu ducea nime un păhar de horincă la stână, era mare minune dacă îți aducea cineva așa ceva. De ț-o adus atunci o zamă de șălată fiartă în zăr, vai, bună era. Api era o fasole făcută cu zamă sau un pic, un pic de carne.

Când urcam cu oile în munte, le afumam cu tămâie și le stropem cu adiazmă de la Bobotează. La ușa grajdului puneai un rug ca să intre oile p-acolo, ca să fie ferite, ca să nu vie lupii să le prăpădească, să le risipească. Să fie oile trase prin rug, să nu-i margă lupului oaia pă grumaz, că să-nțeapă de rugu ăla de la ușa grajdului.¹

Atunci demult știau multe femeile bătrâne. Să puna un lanț peste prag, să treacă oile peste el, ca să le țină unite în stână. Să afumau cu cărbuni, cu tămâie, că tămâia-i sfântă și să le ferească Dumnezeu de rău. Sau lega gura la lup dacă o trecut pân lanț. Lupu să zice că are o anumită perioadă în timpul anului când i-i gura închisă. Și de sare în sus, el nu-și poate deschide gura; o sărit, le-o atins cu nasu, o intrat printre ele, da nu le-o făcut nimic, că n-o putut deschide gura.²

Când să însâmbrau oile, acolo aveam vreo 30 de persoane. În prima zi când să duc cu oile acolo, api era mai de aieștia, mai găzdaci, mai cu oi mai multe; s-adună acolo, merge și popa și face o slujbă acolo la staol. Cetește cărți sfinte despre animale, despre anumite pericole, despre vrăji. Că să făceau vrăji și farmece și le puneau în strungă, în cărare, în drum și treceau oile p-acolo. Și stăteau de nu mai dau nici un strop de lapte. Săreau una pă alta, parcă erau albini, nu știu ce fac, le deoteau. S-o-ntâmplat și amu-s 3 – 4 ani la o stână pă valea asta a noastră. Și api n-o dat Tatăl Sfânt din ceri să ducă pă popa iară, să facă dezlegări. Și o venit și o femeie bătrână cu bota și o descântat și le-o venit laptele n-apoi. Ia uite, în șesul ăsta unde ați văzut animalele, cineva o pus acolo ceva; și să vaietă lumea că nu dă vaca lapte. De la zece litri o ajuns la trei, patru. S-o întâmplat acolo ceva farmece.

Era la noi în fundul grădinii o femeie, vreo 50 de ani îs de atunci. Și am avut vacă. Am legat-o cu lanțul în părete că nu mi-o mai dat lapte și lovea donița. Dar nici așa nu am reușit. Și o venit baba Sava.

¹ Performer Valer Burzo, 78 ani, Suciul de Sus, 2014;

² Performer Valer Burzo, 78 ani, Suciul de Sus, 2014;

- Lele Sava, ce să fac cu vaca asta?

- Dragu lelii, oi tomni-o eu cumva.

I-o descântat, i-o făcut și i-o venit laptele n-apoi la vacă.³

Aci un vecin o avut două capre, nu i-o mai dat lapte. Înainte mulgea de la ele câte două cupe de lapte. Și amu nu mulgea trei grame. O auzit că umblu cu farmece eu și o venit la mine. Mă dau și îi descânt, iară le-o venit laptele. Și înainte s-o pus acolo amândouă în grajd. Apoi s-o liniștit.⁴

Descânțetece

O fo bărbații plecați în armată. Când eram copil, am auzit că, în timpul războiului, l-o adus pă sus pă un om din armată. El mergea pă sus în aer. Numa îl auzeai:

- Vai, vai!

Erau cupt'ioare de copt pâine în casă. Și acolo făceau foc în gura cuptorului. Și puneau un ol cu apă de cinci litri. Ol de sticlă îngrădit cu nuiele de răchită. Și l-o pus lângă foc. Api ce o descântat ea, ce-o făcut acolo, nu știu. Api cum apropia cătă foc, așa vinea de fuga pă sus omu. Când trăjea olu, îl mai îngăduia. Și o ajuns omu viu la ea și i-o dat drumu 'napoi iar pă sus. Ca să se prezinte a doua zi înapoi la unitatea militară. Noa, ce-o fost acolo? Diavolu!⁵

O făcut cineva, o femeie, o vrut să-l aducă la ea pă om. Omu o tăiet porcu. Demult, nu era așa obicei ca și acum, să facă slănina table. O lăsa întregă. Tăie di pă ie mușchiuleții, oasele și rămânea numa slănină întregă. Aia are trei părți, două laterale și una pe burtă. Și unde-s picioarele, acolo rămânea gaură, decupat. Să punea pă paie jos sub masă pă un cenușer făcut de cânepă și o săra. Ținea totul acolo, în afară de cărnați și caltaboși, alea se puneau la fum. Și omu ăsta meré și vindé spinări de porc, le agăța în Târgu Lăpuș în gard, unde-i biserica. Lăsa cu cap și coadă cu tot. O vindea. Să târguie și hai cu ea la copii acasă să roadă. Și omu ăsta o urcat cu slănină în pod. Și l-o luat ceva pă sus și l-o dus cu tot cu slănină. Ce știu ce-o făcut, ce n-o făcut; pă când o ajuns omu la femeie cu slănină. Poate o prea forțat lucrarea, omu o obosât, o dat în ușă, s-o deschis ușa, omu o picat în casă și o murit omul acolo pă loc.

- Ce ai cătat tu la ușa mea cu slănină?

Și o scăpat femeia ceie. Doar n-o dat nici cu săcurea, nici cu cuțātu-n el. O pt'icat omu la ușă.⁶

³ Performer Valer Burzo, 78 ani, Suci de Sus, 2014;

⁴ Performer Valer Burzo, 78 ani, Suci de Sus, 2014;

⁵ Performer Valer Burzo, 78 ani, Suci de Sus, 2014;

⁶ Performer Valer Burzo, 78 ani, Suci de Sus, 2014;

Colecția MARIA POP

6.

Într-un sat din Galilea
Trăia Iosif cu Maria
Iosif robul Domnului
Maria mireasa lui
Maria mireasa lui

Dumnezeu Cel bun și drept
La Maria în Nazaret
Îngerul Său l-a trimis
Și Maria i-a zis
Și Maria i-a zis

Bucură-te Preacurată
De cer binecuvântată
Tu cea plină ești de dar
Ai aflat la Domnul har
Ai aflat la Domnul har

Zile unui prunc vei da
Și Iisus îl vei chema
Fiul Tatălui va fi
Și lumea va împărăți
Și lumea va împărăți

Și de-acum până-n vecie
Numele-i slăvit să fie
Împăratul cel de sus
Care pace ne-a adus.
Care pace ne-a adus.

**Colecția CORINA
ISABELLA CSISZÁR**

7.

Colindă

Paște murgu Iancului
Unde-și paște, nu-și
cunoaște
Unde sare, urmă n-are,
El doarme și visează
Și visează că să-nsoară
După fata lui Nicoară.

*De la Anghel Pop, 52 ani,
Fărcașa, 2014*

Orații de nuntă

8.

Supărată îi soacra,
Că i-i tânără nora,
Nu sîi soacră supărată,
Că și tu-ai fo noră odată.
Și-ai băgat mălai sub vatră
Și sub vatră și-n cuptiori
Și-n vatră și pă cuptiori
Și l-ai dat și porcilor.
Mâncați porci și vă hrăniți
Numa nu mă povestiți.
Povestea-i mândră așa
Nu-i de zină a cui i-i gura,
Îi de zină strigătura.

*De la Valer Burzo, 78 ani,
Suciu de Sus, 2014*

Șezătoare Lăpuș; foto: Felician Săteanu

Amintire din șezătoare

Era șezătoare, la noi, de femei bătrâne. Vinea mama, lelea Suzana, lelea Ludovica, lelea Mărie, lelea Doche, Măricuța, să strânjeu câte 5, 6, 7, 10 femei mai bătrâne, așa văduve, cum era și mama și torceau. Că dacă n-ai tors, n-ai făcut pânza. Și ca să-ți faci cămașa de Paști, doar cât trebuia să lucrezi?

Eram copil pe vremea aia și am ieșit afară din șezătoare. Și am fugit repede în casă. Nu știu ce aud pă sus tot văietându-să.

- Măi copile, du-te-n nevoie, ce să auzi tu?

Era noapte târziu, era frig și iarnă.

- Mă, eu aud văietându-să ceva pă sus.

Femeile bătrâne o zâs că-l duce cineva pe careva pă sus. Și o luat-o undeva în partea asta dinspre noi și se tânguia:

- Vai, vai!⁷

Fata Pădurii în casa părăsită

Aveam vreo zece, doisprezece ani și ne jucam sara, vara până la miezu nopții. Am fost o grămadă de copt'ii pă aicia. Și ne-am dus cu un prēt'in până la cineva la poartă să stăm la povești, de-a copt'iilor. Și stăm noi la povești dar cel la care am stat la poartă, o trebuit să mergă după lapte la cineva acasă. Și ne-am înțeles noi să-l speriem pă copt'il când a veni cu laptele.

⁷ Performer Valer Burzo, 78 ani, Suciu de Sus, 2014;

Era o casă bătrână de lemn, un căsoieș așe mic. Și ne-am băgat după vraniță. Când a trece pă stradă, să sărim, să-l spăriem. Și m-am uitat în spate. Și am văzut ceva ca un animal. O persoană cu două pt'icioare, dar de cal, ș-on păr până-n pământ. Nici n-am mai avut glas să zic ceva de spaimă. Avé și un ochi mare cât o farfurioară, cât o lampă de miner. O văzut-o și prēt'inu meu. Și am fugit cât am putut, nici n-am știut unde să plecăm de spaimă. Am fugit în sus spre pod, în loc să fugim spre casă. Și am întors de la pod, la vreo 50 m în fața noastră era un om, nu l-am văzut când o apărut, numa o desagă în spate și în față un ciur din care cobora un prosop. Și iar am fugit, iar spaimă, am ajuns la bunica și m-am culcat. Și dimineața mi-o spus bunica că acolo în casa ceie părăsită în care am intrat, să făceau mai demult vrăjuri, de aia o apărut și am văzut arătarea ceie. Când o murit femeia care făcea vrăji, n-o perit și diavolul de pe teritoriul ăla.⁸

Fata Pădurii

Acum 70 – 200 de ani era Fata Pădurii. Cânta noaptea prin pădure. Nu erau case multe, nu erau atâția oameni. Eu eram copil pe atunci. Și într-o anumită zonă nu tare erau pe vremea aceea case. Erau numa tri grădini, a trei oameni, stăpâni pă terenu ăla. Și era o casă de vreo 300 de ani, din lemn, da nu ședea nime în ié. Avea casa vreo trei camere. Și atunci umblau după feciori și după oameni să-i ducă în armată. Da viné niște oameni să-i prindă că tinerii fujeau. Și la casa ceie erau doi peri mari, cu pere *stelnițoase*. Și aveam o fată faină pe atuncia, o prēt'ină. Tatăl fetei avea bodegă peste drum. Și mă duc să aduc niște horincă. Da n-aveam bani. Și îmi dă fata cum o scos din *puiuț* niște bani și i-o pus la brâu. Și mă duc și cumpăr horincă de la tată-său.

- D-api cum facem, unde-o bem?

Ié o ieșit după mine de la Maria lui Vârtej, să putem povesti să nu ne audă nime, să nu ne știe treaba, că era o bandă de fete acolo. Și ne-am hotărât să merém să ne punem pe talpa căsî la Mărișcău, noapte, întuneric, să bem horincă. Eu mă duc și cumpăr horinca și merg acoale s-o aștept. Și nu vine duduia.

- Noa, du-te-n noroc să te mănânce. Mă ieu di pă pragul căsî și mă duc. Și văd o albeață, un covor, un lipideu după casă. Și să rădică atâta de mare, mă, gândești că-i o umbrelă mare de umbră. Între timp, apare și fata. Și o chem să-i arăt ce-am văzut. Da n-o mai fo nimnic. Amin.⁹

⁸ Performer Valer Burzo, 78 ani, Suci de Sus, 2014;

⁹ Performer Valer Burzo, 78 ani, Suci de Sus, 2014.

La steag

9.

Mulțumim boieri de boi
Bis
C-ați vinit până la noi
Mai bine ar puté hi
De v-am puté omi
Măi!
Mulțămim de dumnea-
voastă
C-ați vinit la casa noastră.

*De la Valer Burzo, 78 ani,
Suci de Sus, 2014*

Hori

10.

Da cine aude gura mē,
Bis
Da poate hi, poate vedé
Că-s copil cu boale ră.
Da cine aude a mé guriță
Da poate știi că n-am supt
țâță
Da numa lapte de oiță
Da și câte un ptic de jântiță.

*De la Valer Burzo, 78 ani,
Suci de Sus, 2014*

11.

Hai, lume, dorule,
Frunză verde busuioc,
Să trăiți, s-aveți noroc.
Frunză verde și una